

Onderzoeksopzet rol gemeenteraad bij de Regionale Energiestrategie 1.0 Barneveld

Aanleiding

De auditcommissie heeft in de vergadering van 10 oktober 2023 aangegeven geïnteresseerd te zijn in een onderzoek naar de rol van de gemeenteraad bij de totstandkoming van de Regionale Energiestrategie 1.0 (RES 1.0). De rekenkamer heeft een onderzoeksopzet gemaakt en deze met de auditcommissie besproken op 19 december 2023. De opmerkingen van de auditcommissie zijn verwerkt in de opzet.

Achtergrond

Wat is de Regionale Energiestrategie?

Tijdens de VN-klimaatop in Parijs in 2015 hebben bijna 200 landen afgesproken de opwarming van de aarde tot 2 graden te beperken en te streven naar maximaal 1,5 graad opwarming. Op 28 juni 2019 presenteerde het kabinet de Nederlandse uitwerking hiervan in het Klimaatakkoord.

Eén van de afspraken in dit akkoord is dat 30 energieregio's in Nederland een Regionale Energiestrategie (RES) ontwikkelen, waarin zij onderzoeken waar en hoe het best duurzame elektriciteit op land in de vorm van zonne- en windenergie opgewekt kan worden en welke warmtebronnen te gebruiken zijn om huizen en andere gebouwen van het aardgas af te krijgen. De RES'en die gemaakt worden dienen zoveel mogelijk op te tellen en onderling vergelijkbaar te zijn. Hierop wordt toegezien door het Nationaal Programma RES (NP RES).

Binnen de energieregio's werken gemeenten, provincie en waterschappen samen met stakeholders, zoals netbeheerders, om te komen tot een RES. Iedere twee jaar wordt de RES geactualiseerd, zodat de inspanningen up-to-date blijven. Dit betekent na een RES 1.0 in 2021 een RES 2.0 in 2023 en RES 3.0 in 2025 enzovoort. Al deze plannen zijn erop gericht om in 2050 energieneutraal te zijn in Nederland. Met de vaststelling van de RES 1.0 zijn bestuurlijk bindende afspraken gemaakt om de gestelde doelen te behalen (Bron: [Nationaal Programma Regionale Energiestrategie | Regionale Energiestrategie \(regionale-energiestrategie.nl\)](#)).

In de RES staan regionale keuzes voor de opwekking van duurzame elektriciteit beschreven. De RES beschrijft ook hoe de samenwerking tussen relevante regionale partijen wordt vormgegeven in projecten die voortkomen uit de RES. De RES is ook een product dat beschrijft welke strategie de energieregio hanteert om lokale en regionale energiedoelstellingen te bepalen en te behalen.

De RES van Regio Foodvalley

Barneveld heeft samen met de partners van Regio Foodvalley de RES 1.0 opgesteld. Het gaat om de gemeenten Barneveld, Ede, Nijkerk, Rhenen, Renswoude, Scherpenzeel, Veenendaal en Wageningen, de provincies Gelderland en Utrecht en het Waterschap Vallei en Veluwe. Bij de RES hebben de gemeenteraden, provinciale staten en het algemeen bestuur van het waterschap een belangrijke positie in het proces gehad, omdat daar uiteindelijk het besluit moest worden genomen.

Tijdens de totstandkoming van de RES zijn niet alleen deze partners maar ook andere stakeholders betrokken, zoals:

- Netbeheerders: Liander en Stedin
- Land- en tuinbouwsector (LTO Noord)
- Woningcorporaties (De Woningstichting)
- Energiecoöperaties (ValleiEnergie)
- Ondernemers (VNO-NCW)
- Recreatiesector (Recron)
- Natuur- en milieu: Natuur en Milieufederaties Gelderland en Utrecht
- Energiebedrijven (Energie-Nederland)
- Gemeenten: Barneveld, Ede, Nijkerk, Renswoude, Rhenen, Scherpenzeel, Veenendaal, Wageningen
- Waterschap Vallei en Veluwe
- Provincies: Gelderland en Utrecht
- Inwoners / burgerforum

Op 14 juni 2019 is een startdocument vastgesteld voor de RES 1.0. Daarna volgde een proces om allerlei opvattingen en belangen in beeld te brengen via overleggen en bijeenkomsten. In dit proces werd de 'mutual gains approach' gehanteerd. De kern van deze benadering is dat zoveel mogelijk belanghebbenden worden betrokken bij deze onderhandelingen en dat aan hun belangen tegemoet wordt gekomen bij het vormgeven van oplossingen. In plaats van de energie te steken in het bij elkaar brengen van niet te verzoenen standpunten, gaat MGA uit van het creëren van begrip voor elkaars belangen. Standpunten geven aan wat betrokken partijen (niet) willen. Belangen geven antwoord op de vraag waarom deze partijen iets (niet) willen. De focus op belangen zorgt voor meer ruimte in het onderhandelingsproces, omdat de waaromvraag meer inzicht biedt in wat er daadwerkelijk speelt bij de betrokken partijen. Met deze benadering zou de kans toenemen op een werkbare oplossing waarover breed consensus bestaat. Op 26 mei 2021 heeft de gemeenteraad van Barneveld de RES 1.0 vastgesteld. Sindsdien is de gemeenteraad op de hoogte gehouden via informatiebrieven en voortgangsrapportages.

De gedachte van het nationaal programma RES is dat een RES 1.0 na twee jaar wordt herijkt naar een RES 2.0. Er is in Regio Foodvalley voor gekozen om in 2023 een voortgangsrapportage te maken en geen herijking van de RES 1.0. Die herijking wacht op het verschijnen van diverse plan-milieueffectrapportages (Plan MERs) van de provincies Gelderland en Utrecht. Deze worden als alles naar wens verloopt vastgesteld in het tweede kwartaal van 2024 (Bron: ambtelijke informatie).

Voorgestelde doelstelling en vraagstelling onderzoek

Het doel van dit onderzoek is, gezien de interesse van de auditcommissie, om inzicht te geven in de rol die de gemeenteraad van Barneveld had bij de totstandkoming van de RES 1.0 en in de ontwikkelingen die daarna volgden en mogelijk nog gaan volgen.

De voorgestelde centrale vraag in dit onderzoek is:

“Welke rol vervulde de gemeenteraad van Barneveld bij het tot stand komen van de RES 1.0 en welke rol heeft de raad sindsdien kunnen vervullen? Welke mogelijkheden zijn er om de rol van de gemeenteraad in dit proces te versterken?”

Hieruit kunnen we onderstaande deelvragen afleiden:

De rol van de raad in het afgeronde traject voor de RES 1.0:

1. Welke partijen waren betrokken bij de RES 1.0? Hoe verhiel de raad van Barneveld zich tot andere partijen?
2. Hoe verliep de samenwerking van de raad bij de RES 1.0?
3. Hoe heeft de raad zijn rol ingevuld? Bijvoorbeeld tijdens de raadsbijeenkomsten maar ook bij andere relevante gelegenheden / bijeenkomsten / overlegmomenten.
4. Wat zijn de resultaten van de gekozen aanpak om te komen tot de RES, de ‘mutual gains approach’? Wat was de rol van de raad in dit proces?
5. Is inzichtelijk gemaakt hoe relevant beleid van Barneveld in het proces om te komen tot de RES is meegenomen? Is de gemeenteraad daarvan op de hoogte gesteld?

De rol van de raad in het huidige en toekomstige traject van de RES:

6. Welke partijen zijn betrokken bij het huidige RES-traject en hoe verhoudt de raad zich tot andere partijen?
7. Welke stappen zijn er te onderscheiden in het proces van het huidige RES-traject?
8. Wat is de planning bij (de onderdelen van) het huidige RES-traject?
9. Op welke wijze en tijdens welke momenten kunnen raadsleden hun rol vormgeven bij het huidige RES-traject?
10. Zijn er mogelijkheden om de rol van de gemeenteraad te versterken bij het tot stand komen van het RES-traject?

Het onderzoek zal naar verwachting leiden tot aanbevelingen voor een mogelijke verbetering van de rol van de raad bij de herijking van de RES 1.0.

Afbakening onderzoek

We zullen een beeld schetsen van de rol van de gemeenteraad van Barneveld bij de totstandkoming van de RES 1.0. Het gaat daarbij niet alleen om de formele momenten in de raadscyclus waarbij de RES op de agenda stond, maar ook om andere gelegenheden / bijeenkomsten / overlegmomenten buiten de reguliere raadsvergaderingen waarbij raadsleden betrokken en/of geïnformeerd werden over het proces en/of de inhoud van de RES. Dit proces startte in juni 2019 met het opstellen van het startdocument en eindigde in mei 2021 toen de gemeenteraad de RES 1.0 vaststelde. Ook zullen we onderzoeken hoe de rol van de raad sinds die tijd wordt ingevuld.

Onderzoeksaanpak

De rekenkamer voert dit onderzoek uit in eigen beheer, dus zonder externe inhuur. Het onderzoek start met bestudering van relevante documenten. Vervolgens vinden interviews plaats met (voormalig) gemeenteraadsleden, de ambtelijk betrokkenen, de portefeuillehouder, en mogelijk ook andere stakeholders.

Het onderzoek resulteert in een nota van bevindingen die voorgelegd wordt aan de respondenten voor een check op de feiten. Daarna voegt de rekenkamer conclusies en aanbevelingen toe aan het rapport. Het volledige rapport legt de rekenkamer vervolgens voor aan het college van burgemeester en wethouders voor een bestuurlijke reactie. Daarna wordt het onderzoeksrapport aangeboden aan de gemeenteraad. De rekenkamer wil het rapport in het vierde kwartaal van 2024 aanbieden aan de gemeenteraad.